

3. ÜNİTE

SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ

3.1. II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI OLUŞAN YENİ GÜÇ DENGELERİNİN OLUŞUM SÜRECİNDE MEYDANA GELEN SİYASİ GELİŞMELER

3.1.1. II. Dünya Savaşı Sonrası Küresel Güçler

- II. Dünya Savaşı, birincisine oranla her yönüyle daha kapsamlı ve yıkıcı oldu.
- Savaş sonrası Uluslararası arenada barış ortamı oluşturma ve savaşın sebep olduğu yaraları sarma çabaları sonuçsuz kaldı.
- Küresel anlamda siyasi, ekonomik, kültürel vb. pek çok alanda rekabet ortamı meydana geldi.
- Almanya'ya karşı savaşta başarılı olan SSCB birçok Avrupa ülkesini işgal etti ya da kontrol edecek hale geldi.
- Doğu Avrupa'da SSCB ve uydularında komünist yönetimler oluştu.
- Batı Avrupa, savaş sonrasında oluşan bu durumu en önemli tehdit olarak gördü. Bu tehdit karşısında ABD kendini hem Avrupa'yı hem de dünyayı yeni felaketlerden kurtaracak tek güç olarak gördü.
- ABD öncülüğünde Batı Bloku, SSCB öncülüğünde Doğu Bloku oluştu.
- Devletler iki taraftan birini seçmek, ondan yana tavır almak zorunda kaldı ve iki kutuplu bir dünya oluştu.
- Dünyanın iki kutuplu hâle gelmesini hazırlayan nedenlerden bazıları şunlardır:

ABD (Batı Bloku)

- ABD, II. Dünya Savaşı sonrasında Monroe Doktrini'ni (Avrupa devletlerinin Amerika kıtasına karışmalarını istemeyen Amerikan politikası) terk ederek Amerika kıtasının dışına yönelmesi,
- SSCB'nin komünist rejimini tehdit olarak gören Batılı ülkelerde, SSCB'ye karşı koyabilecek gücün ABD olabileceği düşüncesi hâkim olması,
- II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası ilişkilerde Avrupa'nın dışında da önemli stratejik merkezlerin (Latin Amerika, Asya, Afrika gibi) ortaya çıkması ABD'yi bu merkezlerle ilgilenmeye yönelmesi,

SSCB (Doğu Bloku)

- 1917 İhtilali sonrasında görece güçsüzlük ilkesinin içine kapattığı SSCB, savaştan iki büyük devletten biri olarak çıkması,
- SSCB, savaş sonrası proleter (emekçi) ihtilal için dünya genelinde bir çabanın içine girmesi,
- II. Dünya Savaşı sırasında ABD'nin Avrupa'ya ciddi miktarda kuvvet yığması,
- II. Dünya Savaşı sonrasında havacılık alanında (uzay, uçak, füze gibi) iki devlet (ABD-SSCB) ön plana çıkması,
- II. Dünya Savaşı'ndan önce dünya siyasetine yön veren İngiltere ile Fransa'nın zayıflaması ve Almanya, İtalya, Japonya gibi ülkelerin yenilmesi dünya liderliğini iki devlete (ABD-SSCB) bırakması,
- II. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası üstünlüğü belirleyen argümanlardan biri olan ekonomik

gelişmişlik, yeterliliğe sahip iki devletin (ABD-SSCB) ön plana çıkması,

- İki kutuplu hâle gelen dünyada bloklar tarafından siyasi ve ekonomik adımlar atılarak bloklar arası gerginlikler artmıştır.
- İki kutuplu hâle gelen dünyada bloklar tarafından atılan siyasi ve ekonomik adımlar şunlardır:

Batı Bloku'nda ABD Liderliğinde Atılan Siyasi ve Ekonomik Adımlar

Truman Doktrini (1947)

- Amaç, komünist tehdide karşı yardıma muhtaç devletlere ekonomik ve askerî yardımda bulunarak komünizmin yayılmasını engellemekti.

Marshall Planı (1947)

- ABD Dışişleri Bakanı George Marshall'ın (Cocor Marşal) 1947'de hazırladığı plana göre aralarında Türkiye'nin de olduğu 16 Avrupa devleti, kendi içinde bir ekonomik plan hazırlayıp uygulayacak, eksik kalan alanlarda ABD bu devletlere yardımda bulunacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (1957)

- Avrupa'da mal, iş gücü, hizmet ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulmasını ve sonrasında siyasi birliğin sağlanmasını amaçlayan birliktir. Birliğin adı 1992'de Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir.

NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü-1949)

- SSCB ve komünizmin Avrupa'daki yayılışını engellemek için ABD öncülüğünde savunma amaçlı kurulan birliktir.

Doğu Bloku'nda SSCB Liderliğinde Atılan Siyasi ve Ekonomik Adımlar

Kominform (1947)

- SSCB, uydu ülkeleriyle bağını güçlendirmek ve ABD'nin ortaya koyduğu Truman Doktrini ve Marshall Planı ile mücadele etmek amacıyla Kominformu kurdu.

Molotov Planı (1947)

- ABD'nin Marshall Planı'nı uygulamaya koymasıyla Sovyet karşıtı Avrupa ülkelerinde mali alanda bir iyileşme yaşandı. Bu gelişmeler üzerine SSCB, Molotov Planı'nı uygulamaya koyarak COMECON ülkelerine ekonomik yardımda bulundu ve üye ülkeler arasında ticaretin geliştirilmesini sağlamaya çalıştı.

COMECON (1949)

- SSCB, ABD'nin Marshall Planı'na karşı komünist ülkelerin ekonomik dayanışmasını sağlamak için COMECON'u kurdu.

Varşova Paktı (1955)

- SSCB, komünizme karşı en ciddi cepheyi oluşturan NATO'nun etkinliği ve silahlı gücünü tehdit olarak gördü ve Varşova Paktını kurdu.

3.1.2. Berlin Buhranı

- 1948'de on altı Avrupa devletinin bir araya gelmesiyle Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilatı ve yine aynı yıl içerisinde altı Avrupa devletinin katılımıyla Batı Avrupa Birliği kuruldu.

- 1949'da NATO kuruldu.
- 1948 yılının en önemli çekişme konusu Berlin oldu.
- Almanya'nın tamamı gibi Berlin de dört ayrı işgal bölgesine ayrıldı.
- İngiltere, Fransa ve ABD kendilerine düşen bölgelerde gerçek bir demokrasi için önemli adımlar attı. Doğu Almanya ve Doğu Berlin bu gelişmelerin gölgesinde kaldı.
- Doğu Almanya topraklarında kalan Berlin'e, SSCB işgal bölgesinden geçilerek gidiliyordu. Bu durum diğer ülkeleri memnun etse de SSCB'yi rahatsız ediyordu.
- ABD ve İngiltere kendilerine düşen Alman topraklarını birleştirerek bu topraklara Bizonya (Bizonya) adını verdi.
- Fransa'nın kendine düşen kısmı bu birliğe katmasıyla birliğin adı Trizonia (Trizonya) oldu.
- Bu birleşmeden rahatsız olan SSCB, Batı Berlin'e kara yolu geçişlerini engelledi.
- Berlin Buhranı bazen müzakere bazen de tartışma ortamında bir süre devam etti.
- Almanya'yı bölerek hata yaptığını anlayan İngiltere, Fransa ve ABD yönetimleri, 23 Mayıs 1949'da Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya) adıyla demokratik ve bağımsız bir devletin kurulmasını sağladı.
- SSCB, kendisine kalan bölgede Ekim 1949'da Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ni (Doğu Almanya) kurdu.
- Kasım 1949'da aynı durumu Berlin şehrinde de uygulamaya koyarak komünist belediye meclisini oluşturdu.
- Batı Berlin'de de farklı bir yapılanmaya gidildi. Böylece Berlin şehri resmen bölünmüş oldu. Böylece II. Dünya Savaşı'nda oluşan Müttefik Blok'un çöktüğünün ve dünyanın Doğu-Batı olarak ikiye ayrıldığının en bariz göstergeleri oldu.

3.1.3. Avrupa Birliği

- Avrupa; 20. yüzyılda iki dünya savaşını, bu savaşlarda milyonlarca Avrupalının öldürülmesini, iktidarların düşmanlıklarını, marjinal rejimlerin yayılmasını ve büyük ekonomik krizi kapsayan felaketleri yaşadı.
- Bütün bu acı tecrübeleri yaşamış savaş sonrası kuşağın önde gelen Avrupalı siyasetçileri, birbirlerinin siyasal tercihlerini bir kenara bırakarak iş birliği yoluna gittiler.
- Alman Konrad Adenauer (Konrad Adenaver), Fransız Robert Schuman (Robert Şumen) ve Belçikalı Paul Henri Spaak (Pol Henri Sipaak) farklı ulusal amaçları olsa da daha güvenli bir Avrupa meydana getirmek için birlikte çalıştılar.
- Ortak amaçları 1918'de kimsenin başaramadığı görevi üstlenmekti.
- Versay Antlaşması'nın doğurduğu olumsuz koşullar; 1929'daki ekonomik çöküşün, Nasyonal Sosyalist Partinin iktidara gelmesinin ve II. Dünya Savaşı'nın sebebi olarak görülüyordu.
- Yapılacak iş birliği ile Avrupa, savaş sonrası dönemin iki süper gücü karşısında üçüncü güç olarak ortaya çıkabilirdi.
- Bu süreç kömür ve çelik sanayilerini bütünleştirme ile başladı.
- 1950'de Schuman Planı ile Kömür ve Çelik Birliği kuruldu.
- Fransa ile Almanya arasındaki ilişkilerde de gelişmeler yaşandı.
- Fransa, Batı Almanya, İtalya ve Benelüks ülkeleri (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) 1951'de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu (AKÇT) kuran Paris Antlaşması'nı imzaladı.

- 1957'de Roma Antlaşması'nı imzalandı ve Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) ve 1967'ye kadar ayrı bir örgüt olarak işlev gören Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kurdu.
- 1967 Brüksel Antlaşması ile üç örgüt Avrupa Topluluğu (AT) adı altında birleştirildi.
- 1992 Maastricht (Mastrikt) Antlaşması ile örgütün adı Avrupa Birliği (AB) olarak değiştirildi
- Türkiye AB'ye 1959'da üyelik için resmen başvurdu.
- 1963 Ankara Antlaşması'nı ve 1973 Katma Protokolü'nü imzaladı.
- 1987'de tam üyelik başvurusunda bulundu.
- 1996'da Gümrük Birliğine dâhil oldu.
- Türkiye, 1999 Helsinki Zirvesi ve 2005 tam üyelik müzakerelerine rağmen AB'ye alınmadı.

3.2. ASYA VE AFRIKA'DAKİ SÖMÜRGEÇİLİK FAALİYETLERİ VE BAĞIMSIZLIK MÜCADELELERİ ÇERÇEVESİNDE MEYDANA GELEN OLAYLAR

3.2.1. Avrupa Sömürgeciliğine Karşı Başkaldırı

- XX. yüzyılın başlarında zirveye çıkan sömürgecilik, II. Dünya Savaşı sonrasında bitme noktasına geldi.
- I.Dünya Savaşı'ndan beri Asya ve Afrika'da olgunlaşan milliyetçi hareketler 1929 Ekonomik Buhranı'yla güçlendi ve 1945'ten sonra sömürge konumundaki ülkeler bağımsızlıklarını kazanmaya başladı.
- Yerli halklar, ülkelerinin zenginliklerinin yabancılarca sömürülmesine son verilmesi gerektiğini savundular.
- Avrupa'da eğitim alan sömürge halklarının seçkinleri, milliyetçilikle demokrasiyi öğrenmiş olarak bağımsızlık talebinde bulundular.
- Mahatma Gandi, Suharto, Ho Şi Min gibi liderler toplumsal hareketlere yön verdiler.
- Birleşmiş Milletlerin tavrı da aynı yöneydi.
- Sömürülen ülkelerdeki bu başkaldırı, her şeyden önce Avrupalıya yöneldi.
- Milliyetçilik aynı zamanda yoksulluğa karşı bir mücadele özelliği de yansıttı.
- Yirmi yıldan az bir sürede, 1945'ten 1965'e kadar Avrupa'nın Asya, Afrika ve Endonezya'daki hemen hemen tüm sömürgeleri bağımsızlıklarını kazandı.
- Onları 1970 ve 1980'lerde diğer sömürgeler izledi ve Britanya'nın 1999'da Hon Kong'u Çin'e devretmesiyle sömürge çağı simgesel olarak sona erdi.

3.2.2. Hindistan ve Pakistan

- 18. yüzyılın ortalarından itibaren İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da yerli halk İngiliz yönetimine karşı çetin mücadeleler verdi.
- İngiltere, savaş sonrasında Hindistan'a vadettiği hakları vermedi.
- II. Dünya Savaşı başlayınca İngilizler, Hindistan'ın Müttefikler yanında savaşa girdiğini ilan etti.

- İngiltere, 3 Haziran 1947’de İngiliz-Hint İmparatorluğu’nun Hindistan ve Pakistan olarak iki ayrı ülkeye bölünmesinin planlandığını duyurdu.
- 15 Haziran 1947’de gece yarısı Pakistan ve Hindistan bağımsızlıklarını resmen ilan etti.
- Doğu Pakistan 1971 yılında Pakistan’dan ayrılarak Bangladeş adıyla bağımsızlığını ilan etti.
- 20. yüzyılda İngilizleri bölgeden atmak için Hint halkının direnişinde Mahatma Gandhi ve Muhammed Ali Cinnah isimleri ön plana çıktı.

Mahatma Gandhi

- Gandhi, 1888-1891 yılları arasında Londra’da hukuk eğitimini aldıktan sonra Güney Afrika’da meslek hayatına atıldı.
- Hint halkının kendi kendini yönetmesi yönündeki fikrini yaymak için mücadele verdi.
- İngilizlerin yaptığı uygulamalara karşı pasif direniş başlattı.
- Çıplak vücuduna bir beyaz bez sarıp, sadece keçi sütü ile beslenerek pasif direnişini sürdürdü. Gandhi’nin mücadele anlayışı düşmanı mahvetmeye değil, zafer kazanmaya yönelikti. Gandhi’ye göre
- 1930’da İngiltere’nin Hindistan’da uyguladığı tuz vergisini protesto etmek için “Tuz Yürüyüşü”nü gerçekleştirdi.
- 1931’de İngiltere ile anlaşarak sivil itaatsizlik mücadelesini sona erdirdi.
- İngiltere’nin 1935’te Hindistan Hükûmeti Yasası’nı kabul etmesiyle sınırlı bir kendi kendine yönetim sağlanmış oldu.
- Gandhi, 30 Ocak 1948’de Delhi’de Müslümanlara olan sıcak ve barışçıl yaklaşımından hoşlanmayan Nathuram Godse (Nathuram Gods) adlı Hindu bir fanatik tarafından öldürüldü.
- Tarihin en etkili sonuç alma yöntemlerinden olan sivil itaatsizlik ve şiddetsiz eylem, Gandhi’nin insanlığa kattığı mücadele türleri oldu ve onunla sembolleşti.

Muhammed Ali Cinnah

- 1876’da Karaçi’de dünyaya gelen Muhammed Ali Cinnah, Pakistan’ın kurucusudur.
- Hindistan Yarımadası’nın Hindistan ve Pakistan olarak iki ayrı devlete ayrılmasının İngiltere’ye kabul ettirilmesi, onun çalışmaları sonucunda gerçekleşmiştir.
- Cinnah, Londra’da hukuk eğitimi almıştır. Önce Hindistan Ulusal Kongresi’ni desteklemiş sonra Tüm Hint Müslümanları Birliğine katılmıştır.
- İngiliz egemenliğine karşı Hindular ve Müslümanların siyasal birlik kurmasının gerekliliğini savunmuştur.
- İngiltere’nin 1935’te yayımladığı Hindistan Yönetim Yasası Cinnah’ı, Hindistan’da Hindularla Müslümanların bir arada aynı devlet çatısı altında yaşamalarına olanak kalmadığına inandırmıştır.
- Cinnah, yaşadığı hayal kırıklıkları üzerine Müslüman milliyetçiliği hareketini başlatmıştır.
- Muhammed Ali Cinnah’ın önderliğinde başlayan ve gelişen hareket üzerine 1940’ta Lahor’da toplanan Müslüman Birliği Cemiyeti Kongresi’nde Hindulardan tamamen ayrı ve bağımsız bir Pakistan Devleti kurulması kararlaştırılmıştır.

3.2.3. Emperyalist Devletlerin Afrika'daki İnsan Hakları İhlalleri

Fransa'nın Cezayir'i İşgali

- Osmanlı egemenliğinde dayılar (valiler) tarafından yönetilen Cezayir, 1830'da Fransa'nın işgaline uğradı.
- Fransa, Cezayir halkının işgal karşısında gösterdiği direnişi kırmak ve bağımsızlık yanlısı hareketlere engel olmak için askerî, siyasi, dinî, kültürel, ekonomik vb. her türlü baskı yolunu denedi.
- Ülkedeki Fransız yönetimine ve onun uygulamalarına karşı uyanışta Abdülhamid Bin Badis'in önderliğinde 1931'de kurulan Cezayirli Müslüman Âlimler Cemiyetinin büyük bir etkisi oldu.
- Bin Badis, görüşlerini "Dinimiz İslam, dilimiz Arapça, vatanımız Cezayir." sloganlarıyla dile getirdi.
- 5 Ağustos 1945'te Cezayir'de yapılan törenlere katılanların Cezayir bayrağı taşımaları üzerine işgal kuvvetleri, gerçekleştirdikleri silahlı saldırıda tank ve savaş uçakları kullandılar.
- Yaşanan olaylarda en az 40 bin Cezayirli hayatını kaybetti. Bu olay, tarihe Setif Katliamı olarak geçti.
- Setif Katliamı, Cezayirliler tarafından soykırım olarak anılmaktadır.
- Fransa bu ayaklanmayı bastırabilmek için tam anlamıyla bir vahşet sergiledi.
- 1948-52 yılları Cezayir'de işgale karşı ayaklanmaya hazırlık yılları oldu.
- Ayaklanmanın merkezileştirilmesi amacıyla Ulusal Kurtuluş Ordusu adında bir teşkilat oluşturuldu.
- Ayaklanmanın başlamasıyla özellikle kırsal bölgelerdeki Cezayirliler kitleler hâlinde gerilla birliklerine katıldı.
- Ulusal Kurtuluş Cephesi sömürge sisteminin kaldırılması, bağımsız Cezayir'in kurulması, inançlara saygı gösterilmesi ve toprak reformu yapılmasını hedeflemişti.
- Cezayir olayı, Bandung Konfransı ile uluslararası platforma taşındı.
- Cezayir'de 1 Kasım 1954'te başlayan ayaklanma, Fransa'da iktidara gelen De Gaulle'ün (Dö Gol) 1962'de Evian Antlaşması'nı imzalayarak Cezayir'in bağımsızlığını tanımasıyla son buldu.
- Yeni kurulan devlet Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti adını aldı.

Güney Afrika

- Güney Afrika'da beyaz azınlık, yerli olan siyahi halk üzerinde ırk ayrımcılığını [apartheid (apartheyd)] esas alan bir terör yönetimi sergiledi.
- Ekonomi, eğitim ve politikayı kendi tekelinde tutan beyaz yönetim siyahi insanları dışladı.
- Nelson Rolihlahla Mandela (Nelsın Rolilala Mandela), bu şartlardaki bir ülkede verdiği mücadele ile Güney Afrika'nın seçimle iktidara gelen ilk siyahi devlet başkanı oldu.
- Nelson Mandela, 1942'de Witwatersrand (Vitvatırsrend) Üniversitesinin hukuk bölümünü bitirerek ülkenin ilk siyahi avukatı oldu.
- Irk ayrımına karşı yerli halkın kurduğu Afrika Millî Kongresi'ne katıldı (1944) ve kısa zamanda kongrenin Gençlik Birliğine başkan seçildi.
- Siyahilerin kurtuluş hareketinin liderlerinden biri oldu (1948).

- Mandela ırk ayrımına karşı mücadele eden Afrikalı siyahilerin sembolü oldu.
- 1980'li yıllarda ırkçılığa karşı mücadelenin bütün dünyada yoğunlaşması üzerine adı geniş kitlelere yayıldı.
- 1990'da Devlet Başkanı De Klerk (Dö Klerk) tarafından serbest bırakılmasına, Güney Afrika siyahilerinin yanında birçok beyaz da sevindi.
- "Mücadele benim hayatımdır. Hayatımın sonuna kadar siyahilerin bağımsızlığı için mücadele edeceğim." şeklinde ifade ettiği sözleri, Mandela'yı halk arasında bayraklaştırdı.
- Mandela, 1990'da hapisten çıkınca demokratik bir Güney Afrika kurulması için çalıştı.
- 1994 seçimlerini kazanarak ülkenin ilk siyahi cumhurbaşkanı oldu.
- Afrikalılar, Mandela'yı bir özgürlük savaşçısı olarak kabul etti.

3.2.4. Orta Doğu'da Baas Rejimleri

İdeolojik Yapı ve Olgunlaşma

- Suriye ve Irak'ta 1950'li yıllardan itibaren kendini hissettiren fakat iktidarı 1960'lı yıllarda ele geçiren Arap Baas Sosyalist Partisi, Arap milliyetçisi ve Marksist olan Salah Bitar ve Mişel Eflak tarafından 1943'te kurulmuştur.
- Baas, Suriye milliyetçiliğinden ziyade Arap milliyetçiliğini esas almıştır.
- Programında Suriye, Irak, Filistin ve Ürdün'ü bir araya getirmeyi hedefleyen Büyük Suriye projesi vardır.

İktidara Giden Baas

- 1958 yılı, Suriye ve Irak'taki Baas partileri için uzun vadede iktidara giden yolu açacak gelişmelere sahne oldu.
- 1958'de Suriye ile Mısır arasında Panarap idealinin ilk somut adımı atılarak Birleşik Arap Cumhuriyeti (BAC) kuruldu.
- Irak, bu duruma Ürdün ile Arap Federal Birliğini kurduğunu duyurarak karşılık verdi.
- BAC'ın kuruluşu, Hafız Esad'ın başını çektiği Baasçı subayların 1959 yılının sonuna doğru istifasına yol açtı.
- Suriye'nin 1961'de Birleşik Arap Cumhuriyeti'nden ayrılmasıyla birlik dağıldı.
- Baas, ilk olarak 1963'te Irak'ta yapılan askerî darbeye kısa süreliğine iktidar oldu fakat bu ilk deneyim uzun sürmedi ve dokuz ay sonra karşı darbe yaşandı.
- Beş yıllık bir mücadelenin sonunda Irak'ta 35 yıl sürecek Baas rejimi, 1968'de iktidara geldi.
- Suriye'de ise Irak darbesinin verdiği cesaretle yapılan darbe günümüze kadar devam eden Baas rejiminin temellerini attı.
- 1970'teki darbe sonrası Hafız Esad, 1971'deki halk oylamasıyla ülkenin ilk Nusayri devlet başkanı oldu.
- 1970'li yıllar, Suriye'de Esad'a karşı muhalefetin örgütlenmesinin hızlandığı yıllar oldu.
- Muhalifler içerisinde taraftarı en çok olan Müslüman Kardeşler (El-İhvan El-Müslimin), 1982'de Hama'da ayaklandı.

- Irak'ta 1979'da yönetimi Saddam Hüseyin ele aldı.
- Saddam Hüseyin, yönetime hâkim olduğu yıllarda sistematik bir baskı ve korku politikası uygulayarak rejimin otoriter ruhunu canlandırdı.
- Suriye ve Irak'taki rejimler zamanla aile ve mezhep odaklı politikalar izlemeye başladı.
- Saddam Hüseyin'in laik Arap milliyetçiliğine dönüşen katı rejiminin laik yönü Şiileri, Arap milliyetçiliği yönü ise Kürtleri rejime düşman bir tutum sergilemeye yöneltti.
- Suriye ve Irak'taki Baas rejimlerinin ortak paydası, etkin bir muhalefete izin verilmeyen tek partili otoriter rejim olmalarıydı.
- Suriye ve Irak'taki Baas rejimleri, iktidarları boyunca kendi sınırlarını aşan stratejik hedeflere nüfuz etme çabalarına girişti.
- Dünyada Soğuk Savaş'ın yaşandığı dönemde Hafız Esad, başından beri Doğu'nun lideri Sovyetler Birliği ile sıkı ilişkiler kurarken Saddamlı Irak, 1991 Körfez Savaşı'na kadar Amerika ve Batı dünyasının sadık bir müttefiki oldu.
- Saddam ve Hafız Esad dönemleri; siyasal yapıdan orduya, ekonomi politikalarından sosyal dönüşüme kadar birçok alanda benzerlikler gösterdi.

3.2.5. Atatürk Önderliğindeki Türk Millî Mücadelesi'nin Bağımsızlık Mücadelesi Veren Milletlere Etkisi

- Mustafa Kemal'in Anadolu'da emperyalistlere karşı başlattığı Türk Millî Mücadelesi ve savaş sonrası gerçekleştirdiği siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlardaki inkılap hareketleriyle geri kalmış ve sömürge durumundaki milletlere örnek teşkil etmiştir.
- Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır, Hindistan, Suriye ve Irak Müslümanları emperyalizme karşı ortak bir cephenin oluşturulması arayışında örnek olarak Kurtuluş Savaşı'nın kazanılışını görmüşlerdir.
- Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı emperyalizmi ve sömürgecilğine karşı Türk milletiyle bütünleşerek verdiği savaş ve bu savaşın sonunda kazandığı zafer, mazlum milletlere bağımsızlık umudu vermiştir.
- Atatürk, ezilen milletlere sadece bağımsızlık mücadelelerine girişme konusunda değil, inkılapçı hareketleri gerçekleştirme konusunda da yol gösterici olmuştur.

3.2.6. Sömürgeciliğin Afrika'daki Siyasi ve Ekonomik Etkileri

- Afrika'da yaşanan sorunların temelinde sömürgecilik vardı.
- Sınırlar, bölge halkını dikkate almadan Avrupa'daki diplomatik zeminlerde yapılan pazarlıklarla masa başında düz hatlar şeklinde çizildi.
- Farklı dil, din ve kültürlere sahip etnik gruplar, birlikten yoksun bir şekilde geniş alanlarda toplatılarak çatışmaların zemini hazırlandı.
- II. Dünya Savaşı sonrası Afrika'da yeni kurulan devletler bir taraftan önceki sömürge yapısını, idare kadrolarını ve adli kurumlarını muhafaza ederken bir taraftan da parlamenter demokrasinin hâkim olduğu rejimler kurdular.
- Kısa süre sonra bu ülkelerdeki yönetimler yerlerini askerî diktatörlüğe, tek partiye dayalı ve muhalefetin saf dışı edildiği güdümlü demokrasilere bıraktı.

- Afrika'da bağımsızlığını kazanan ülkelerin birçoğunda istikrarsızlık, yolsuzluk, otoriter rejimler ve şiddet olayları görüldü.
- Afrika'da dillerin parçalanmışlığı farklı dinlere mensup toplumların birbirlerine olan düşmanlıkları ve sosyo-ekonomik farklılıklar ayrılıkları artırmaktaydı.
- Afrika kıtasındaki bağımsızlık mücadeleleri II. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir hız kazandı.
- 1951'de Libya, İtalya'dan; 1956'da Tunus ve Fas, Fransa'dan ayrılarak bağımsızlığını kazandı.
- 1957'de Gana, Sahraaltı Afrika'da bağımsızlığını kazanan ilk devlet oldu.
- Portekiz'in Sahraaltı Afrika'dan çekilmesi 1975'e kadar sürdü. Rodezya (Zimbabve), 1965'te İngiltere'den ayrılarak bağımsızlığını kazandı.
- Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki Apartheid Rejimi ise 1994'e kadar sürdü.

3.3.SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİ'NDE DÜNYADA MEYDANA GELEN EKONOMİK, SOSYOKÜLTÜREL VE BİLİMSEL GELİŞMELER

3.3.1. İş Hayatında Kadınlar

- Kadınlar ilk kez Sanayi Devrimi ile bir ücret karşılığı çalışmaya başladı.
- Kadınların iş hayatına katılmasında ekonomik nedenlerin etkisi büyüktür.
- I.Dünya Savaşı'nda çalışma hayatında kadın iş gücü daha da arttı.
- Erkeklerin savaşa gitmesiyle boşalan istihdam alanlarında kadınlar görev almaya başladı.
- II. Dünya Savaşı'yla kadının üretimdeki rolü ön plana çıktı.
- 1960'lı yıllarda düşünce yapısında değişimler yaşanmaya başladı. Bu dönemde pek çok kadın hareketi doğdu.
- Eğitim düzeyi artan kadınlar, siyasal ve sendikal mücadelede aktif rol oynayıp cinsiyete dayalı her türlü ayrımcılığa karşı çıktılar.

3.3.2. ABD Ekonomik Politikalarının Para Piyasalarına Etkileri

- 1945 yılından sonra iki kutuplu olarak şekillenen dünyada Avrupa sanayisi âdeta yok oldu, yaklaşık 15 yıl süresince ABD'ye kaçan sermaye, kapitalizmin merkezini Londra'dan New York'a taşıdı.
- ABD'de ekonomik, askerî, teknolojik ve bilimsel gelişmeler yaşanarak çok büyük bir zenginlik ortaya çıktı.
- 1944 yılında yapılan görüşmeler sonucunda ABD ve İngiltere'nin öncülüğünde uluslararası para sistemi olarak Bretton Woods (Birettın Vuds) sistemi kuruldu.
- ABD'nin Washington kentinde Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası kuruldu.
- Yeni oluşturulan uluslararası para sistemi ile dolar altına, diğer ülke paraları ise dolara göre sabitlendi. Bu şekilde ABD doları dünyada temel para birimi hâline geldi.
- II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa ülkelerinin sermayelerinde büyük kayıplar oldu, üretim güçleri düştü ve altın stokları eridi.

3.3.3. Kentleşmenin Ortaya Çıkardığı Sorunlar

- Soğuk Savaş Dönemi'nin en belirgin toplumsal gelişmesi olarak nitelendirilebilecek etmenlerden biri, dünyanın her yerinde görülen hızlı nüfus artışıydı.
- Hastalıkların önlenmesi ve sağlık hizmetlerinin gelişmesi ortalama yaşam süresini olabildiğince artırdı.
- Soğuk Savaş Dönemi'nde ekonomi, ulaşım, haberleşme ve teknolojiye hızlı gelişmelerle bilgi ve enformasyon çağına girildi.
- Ekonomi ve ticarete globalleşme devri başladı.
- Batı şehirlerinde nüfus artışları yaşandı.
- Şehir merkezlerini güvenli bulmayan zengin kesimler müstakil evlerin bulunduğu banliyölere (yörekent) yöneldiler.
- II. Dünya Savaşı sonrası otomobil, toplumun banliyölere yerleşmesini kolaylaştırarak banliyölerin gelişmesinde önemli rol oynadı ve metropoller ortaya çıktı.
- Şehirlerin fiziki yapısını değiştiren otomobiller toplumda yeni bir kültürün doğmasını sağladı.
- Kentleşme ile geleneksel insan ilişkileri tamamen farklılaştı.

3.3.4. Sanatın Kitleler Üzerindeki Etkisi

Müzik

- 1960'ların ABD'sinde nüfusun neredeyse yarısı henüz 25 yaşında değildi.
- Ailevi sorumluluğu olmayan, gelecek için endişe taşımayan bu gençler dünyayı sorgulamaya başladılar.
- Tepkiler ilk olarak Beatniks (Bitniks) grubuyla ortaya çıkmaya başladı.
- Beatniks grubu ailelerin reddettiği her şeyi benimsedi.
- Amerikan hayat tarzını reddeden bu grup daha ziyade siyahilerin yaptığı müzikten esinlenmiş yeni bir müziği, rock and rollu (rakınrol) oluşturdu.
- 1956-1958 yılları arasında eserleri yorumlayış tarzıyla Elvis Presley, bazıları tarafından putlaştırılırken bazıları tarafından gençliği bozmakla suçlandı.
- Beatniks grubundan sonra 1963'e doğru hippie hareketi doğdu.
- Barışa ve şiddet karşıtlığına dayanan bu hareket, düşüncelerini aktarmada müziği bir araç olarak kullandı.

Sinema

- 1960'lı yıllar boyunca Amerika'da yaşanan toplumsal çalkantı ve buna karşı geliştirilmiş olan değişim arzusu sinema alanında da karşılığını buldu.
- 1960'larla birlikte ABD'nin Vietnam'daki direniş karşısında başarısız olması, siyahilerin yurttaşlık haklarıyla ilgili sürdürdükleri mücadele, kadınların feminist harekete katılımlarında görülen artış, gençlik ve sol hareketler tüm dünyada olduğu gibi Amerika'da da etkili oldu.
- Gençliğin başkaldırarak sokaklara dökülmesiyle gelişen bu hareketler tüm topluma yayıldı.
- Amerikan ideolojisine karşı bir duruş gelişti.

- Bu filmler arasında Arthur Penn'den (Artur Pen) "Küçük Dev Adam", Robert Altman'dan (Rabırt Eltmın) "Cephede Eğlence" ve "Mc Cabe and Mrs. Miller" (Mek Keyb end Mısıs Mılır), Mike Nichols'dan (Mayk Nikols) "Aşk Mevsimi" önemli bir yere sahiptir.

- 1971'den itibaren Amerikan sinemasında muhafazakâr yönetmenler geleneksel, toplumsal kurumların ve değerlerin yeniden inşası noktasında önemli görevler üstlenmişlerdir.

Resim

- II. Dünya Savaşı sonrası New York, Paris'in elinden Batı sanatının başkenti unvanını aldı.

- Chagall (Şagıl), Ernst (Örnst), Lipehitz (Layfiz), Masson (Messin) gibi birçok tanınmış sanatçı Avrupa'dan Amerika'ya göç etti.

- Amerikalı sanatçılar gelenleri kabullenerek onların temsil ettiği sanat akımlarına dâhil oldular.

- 1955-1965 yılları arasında etkisi görülen pop sanatının temsilcileri olan Roy Lichtenstein (Roy Liçestayn), Andy Warhol (Endi Varhol), Claes Oldenburg (Kıleys Oldınbörg) gibi sanatçılar şehirden etkilenen gerçekçi ve figüratif bir sanatı ortaya koydu.

- Bu akım halk kültüründen ve tüketim toplumundan beslenmekteydi.

- 1960'lı yılların ortalarında Avrupa ve Amerika'da görülen op [optical (optikıl)] ve sinetik sanat, sezgi ile ortaya konan illüzyonların merkeze alındığı resimleri konu aldı.

3.3.5. Soğuk Savaş Dönemi'nde Spor Organizasyonları

- II. Dünya Savaşı sonrası birbirleri ile mücadele içerisinde olan iki süper güç (ABD-SSCB) çeşitli nedenlerle karşı karşıya geldi (Küba Füze Krizi, Berlin Buhranı).

- Bu iki süper gücün yarış içerisinde olduğu ve propaganda aracı olarak kullandığı alanlardan biri de spor karşılaşmaları oldu.

- Spor, iki blok arasındaki rekabetin savaşız ortamda yaşanmasında önemli rol oynadı.

- Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler arasında Akdeniz Olimpiyatları yapılmaya başlandı (1951).

- 1955-1956 sezonundan itibaren Avrupa Futbol Şampiyon Kulüpler Kupası (UEFA) düzenlenmeye başlandı.

- İki blokun olimpiyatlardaki başarıları kendi sistem, teknoloji ve destekçilerinin başarısı olarak görülmekteydi.

- Bu dönemdeki sportif mücadeleler devletlerin özel teşvikleri altında gerçekleşmekteydi.

- Olimpiyat felsefesi ile olimpiyat oyunları zaman zaman birbirine ters düştü.

- Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC), 1948 Londra Olimpiyatları'nda savaş suçlusu olarak kabul ettiği Almanya ve Japonya'yı oyunlara kabul etmedi.

- Dünya barışını sağlamaya yönelik olarak ilk kez 1952 Helsinki Olimpiyatları'nda, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği oyunlara davet edildi.

- Zaman içerisinde spor, açıkça siyasal bir araç olarak kullanıldı.

3.3.6. Soğuk Savaş Dönemi'ndeki Bilimsel Gelişmeler

Nükleer Enerji

- II. Dünya Savaşı sonrası bilimsel alandaki büyük ilerlemelerde ABD'nin ağırlığı arttı.
- Teknik gelişmelerin temel alanlarından biri, siyasi ve sembolik öneminden dolayı nükleer enerji oldu. -Nükleer fizikten doğan bilgidен ilk önce askerî alanda yararlanıldı.
- Amerika ve SSCB, bu alanda nükleer silah yarışının içine girdi.
- Nükleer enerjinin sivil alanda kullanımı, elektrik üretimini sağladı.
- 1973'te yaşanan petrol krizi Batılı ülkelerin nükleer enerjiye verdikleri önemi artırdı.
- Fransa, Belçika, İsviçre, Almanya gibi devletlerde nükleer enerjiye olan bağımlılık arttı.
- İngiltere, ilk genel ticari nükleer santralini Ekim 1956'da Calder Hall'de (Kaldır Hol) açtı.
- Fransa, 1956'da Bagnols-sur-Ceze'de (Benyöln sü sez) ilk nükleer elektrik santralini açtı.
- Almanya, 1956'da bir Atom Enerjisi Bakanlığı kurdu ve ilk reaktörünü 1962'de Bavyera'daki Kahl'da açtı.
- Nükleer enerji kapasitesindeki hızlı artış 1950'den 1980'e kadar Avrupa'ya damgasını vurdu.

Uzay

- Amerikan-Sovyet yarışının yaşandığı uzay çalışmaları iki hedefe yöneldi.
- Bilimsel özellik taşıyan ilk hedefe keşif ve tedbirler egemendi.
- İkinci hedef ise uyduların gözlem amaçlı olarak yörüngelere oturtulmasıydı.
- Başlangıçta askerî amaçlı kullanılan bu teknoloji daha sonra iletişim ve meteorolojide de kullanıldı.
- Ruslar 1957'de ilk yapay uydu olan Sputnik'i (yoldaş) yörüngeye yerleştirdi.
- Dört yıl sonra da Sovyet kozmonotlar, uzayda Dünya çevresinde tur attılar.
- Sovyetler, Sputnik'i propaganda aracı olarak kullanmakta gecikmedi.
- Yuri Gagarin, 1961'de Rus roketi Vostok 1 ile uzaya gitmeyi başaran ilk insan oldu.
- ABD'de Ekim 1958'de Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) kuruldu.
- Ruslara yetişme gayretindeki ABD'nin 1969'da Ay'a gönderdiği astronot Neil Armstrong (Neil Armsıtrong), Ay'a ayak basan ilk insan oldu.
- Armstrong Ay'a ilk ayak bastığında "Bir insan için küçük ama insanlık için büyük bir adım..." diyerek olayın önemine dikkat çekti.

DNA

- 1950 ve 1960'larda özellikle moleküler biyoloji alanında önemli bilimsel atılımlar yapıldı.
- James Dewey Watson (Ceyms Devey Vatsın), Francis Crick (Françis Krik) ile DNA'nın ikili sarmal yapısı üzerine çalışmalar yaptı ve bu çalışmalarıyla 1962'de Nobel Ödülü'nü aldı.
- 1973'te DNA'nın kimyasal yapısı çözülerek organik olayları kimyasal görünümlerine indirgeme yolundaki gelişmeler kaydedildi.
- Biyoteknolojide sağlanan gelişmeler de tıbbi ve tarımsal yatırımların başlıca alanı oldu.

3.4. SOĞUK SAVAŞ DÖNEMİNDE TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA MEYDANA GELEN GELİŞMELER

- 1930'lu yıllara gelindiğinde Batı ile sorunlarını büyük oranda çözen Türkiye, "Yurtta barış, dünyada barış" ilkesiyle kendi içinde ve dünyada barış ortamından yana tavrına devam etti.
- Türkiye, bu süre içerisinde önceliğini çağdaşlaşmaya ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmeye ayırdı. 1933'te Almanya ve Japonya, Milletler Cemiyetinden ayrılarak saldırgan bir politikaya yöneldi.
- Bu ülkelere İtalya'nın da katılması Türkiye için tehdit oluşturdu ve Türkiye'nin öncelikli dış tehdit algısını İngiltere'den İtalya'ya döndürdü.
- 1934'te Türkiye'nin girişimleriyle kurulan Balkan Antantı ve 1937'de kurulan Sadabat Paktı ile Türkiye, çevresinde bir güvenlik kuşağı oluşturmayı amaçladı.
- 1936'da imzalanan Montreux Boğazlar Sözleşmesi ile Boğazlar üzerindeki Türk hâkimiyetinin güçlendirilmesi de bu yönde alınan tedbirlerdendi.
- II. Dünya Savaşı sırasında SSCB'nin Türkiye politikasında değişiklikler meydana geldi.
- Doğu Anadolu'dan toprak ve Boğazlar üzerinde hak talep eden SSCB, Türkiye'nin sert direnci ile karşılaştı.
- ABD, II. Dünya Savaşı sonrası Truman Doktrini ve Marshall Planı ile Türkiye'ye destek verdi.

3.4.1. Truman Doktrini ve Türkiye-ABD Yakınlaşması

- ABD ile ilk olarak 1830'da kurulan iyi ilişkiler, Wilson İlkeleri'nin olumlu yönleri göz önünde tutularak Kurtuluş Savaşı yıllarında da devam ettirildi.
- ABD'nin 1927'de Ankara'da büyükelçilik açmasıyla ilişkiler üst düzeye çıktı.
- ABD'nin 1941'deki Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu ile Türkiye'ye yaptığı yardımlar neticesinde ilişkiler daha da gelişti.
- ABD, Başkan Truman'ın ortaya koyduğu Truman Doktrini ile bu politikasını somutlaştırdı.
- Truman Doktrini 27 Mayıs 1947'de kanunlaşarak yürürlüğe girdi.
- 12 Temmuz 1947'de Türkiye ile yardım antlaşması imzalandı.
- Truman Doktrini ile Türkiye Cumhuriyeti'nde ekonomi, sanat, yaşam tarzı ve siyaset gibi birçok alanda değişimler oldu

İç Tehdit Algılamalarındaki Bazı Değişimler

- Bir ülkenin varlığına ve birliğine ülke içinden yöneltilen tehdit **iç tehdittir**.
- Muhalefet iç tehdit olmaktan çıktı ve İsmet İnönü'nün demokrasi yönündeki demeçleri yoğunlaştı.
- 1947'de liberal görüşlere sahip Hasan Saka Hükûmeti kuruldu.
- ABD ile olan yakınlaşma neticesinde Türkiye'de Batı tarzı demokrasi gelişti.
- Türk toplumunda geniş yer bulan ABD sempaticizmi, Türk toplumuna yön verdi.
- En tehlikeli iç tehdit unsurlarından biri olan irtica, yerini komünizme bıraktı.
- Türkiye anayasasında komünizmden esinlenerek yapılmış maddeler değiştirildi.

- Mecliste grubu olan DP ve CHP birbirlerini komünizmle yeteri kadar mücadele etmemekle suçladı.
- Daha önce irtica denerek dışlanan dinî hassasiyetler toplumsal yaşamda ön plana çıkartıldı.

Dış Tehdit Algılamalarındaki Bazı Değişimler

- Bir ülkenin varlığına ve birliğine ülke dışından yöneltilen **tehdit dış tehdittir**.
- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye, SSCB'nin saldırgan tutumu karşısında ABD ve Batı'nın yanında yer aldı.
- Türkiye, dış politikasının merkezine ABD'yi yerleştirdi
- ABD karşıtı olan kuruluşlardan ve devletlerden uzak durdu.
- Daha önce SSCB ve Avrupa ağırlıklı olan ithalatın yönü ABD'ye yöneldi.
- 1947-51 yılları arasında Türkiye'ye yapılan yardımın miktarı yaklaşık 400 milyon dolardı.

3.4.2. Kore Savaşı ve Türk Dış Politikası

- II. Dünya Savaşı devam ederken yapılan Yalta ve Potsdam konferanslarında Kore'nin paylaşımı gündeme geldi.
- 1945'te SSCB, Japon işgalindeki Kore topraklarının 38. enleme kadar olan kısmını işgal etti.
- ABD'nin kontrolündeki Kore topraklarında 10 Mayıs 1948'de seçimler yapılarak Güney Kore Cumhuriyeti kuruldu.
- SSCB de 38. enlemin kuzeyinde seçimler yaparak Kore Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağladı. Bu gelişmelerle Kore ikiye bölünmüş oldu .
- Kuzey Kore kuvvetleri 25 Haziran 1950'de Güney Kore'ye saldırdı. ABD ise BM bünyesinde Birleşmiş Milletler Kuvveti oluşturarak Güney Kore tarafında savaşa dâhil oldu.
- Kore Harbi'nde Türk birliklerinin özellikle Kunuri'de gösterdikleri kahramanlıklar savaşın seyrinde önemli rol oynadı
- 1951'de başlayan barış görüşmeleri 1953'te Stalin'in ölümü üzerine neticelendi.
- Panmunjom (Panmınyom) Mütarekesi ile savaş sona erdi.
- Türkiye, Kore Savaşı'na bir tugay askerle katıldı.
- Türkiye'nin savaşa katılmasında etkili olan faktörlerden bazıları şunlardır:
 - Türkiye'nin Truman ve Marshall yardımlarını yapan ABD'yle ilişkilerini sekteye uğratmak istememesi • ABD'nin Senatör Cain (Keyn) aracılığı ile Türkiye'den savaşa katılması yönünde talepte bulunması
 - Türkiye'nin SSCB tehdidi karşısında güvenlik sorununu çözmek için NATO'ya dâhil olmak istemesi
 - Türkiye ile ABD arasındaki savunma ve güvenliğe yönelik iş birliğinin geliştirilmesi

3.4.3. Türkiye'nin NATO'ya Üye Olması

- Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu ilk yıllardan itibaren kendisi için en büyük tehlikeyi oluşturabilecek SSCB ile barışçı bir siyaset izledi.
- II. Dünya Savaşı sonrası Moskova, yirminci yılını dolduran Türkiye ile Saldırmazlık ve Dostluk

Antlaşması'nı yenilemedi.

- Bir nota ile Türkiye'den Doğu Anadolu'dan toprak, İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı'ndan üs talep etti.
- Türkiye, Truman Doktrini ve Marshall Yardımları ile Batı Bloku'nda kısmi olarak yer buldu.
- Türkiye Marshall Yardımları kapsamına dâhil edilmek ve SSCB tehdidine karşı kurulmuş olan NATO'ya üye olabilmek için kuruluşundan üç ay sonra Avrupa Konseyine katıldı.
- 19 Şubat 1952'de TBMM, Türkiye'nin NATO'ya üyeliğini onayladı.
- Türkiye'nin NATO'ya üyeliğine SSCB sert tepki verdi fakat NATO üyesi olan Türkiye bu tehdide boyun eğmedi.

3.4.4. NATO Üyeliği Sonrası Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Değişimler

- Türk savunma sanayisi 20. Yüzyıla gelindiğinde kendi ihtiyaçlarına cevap veremiyordu.
- Kurtuluş Savaşı yıllarında bu alandaki eksiklik ciddi olarak hissedildi.
- Cumhuriyet Dönemi'nde ilk olarak Şakir Zümre ile başlayan özel sektör savunma sanayisi yatırımları Vecihi Hürkuş, Nuri Demirağ gibi müteşebbisler ile devam etti.
- Türkiye, NATO'ya dâhil olması ile ABD güvenlik çemberine de dâhil edildi. Devletin yurt içinden temin etmeye çalıştığı askerî ihtiyaçlar ABD tarafından karşılandı.
- Bu yardımlarla yerli sanayi gereksiz konuma düşürüldü, mevcut tesisler lağvedildi ve planlanan yatırımlardan vazgeçildi.
- Artık kendi kendini çeviremeyecek duruma gelen askerî malzeme üretim tesisleri, 1950'de çıkarılan kanunla Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) Genel Müdürlüğü bünyesine alındı.
- Millî savunma sanayi ruhu Savunma Bakanlığınca Ar-Ge Daire Başkanlığı bünyesinde (1954) yaşatılmaya çalışılmışsa da istenen sonuçlar elde edilemedi.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Tehdit Algısında Değişim

- Türkiye, Atatürk zamanındaki çok yönlü dış siyasetten uzaklaşıp NATO merkezli bir siyaset izlemesiyle ABD güvenlik çemberine dâhil edildi.
- Türkiye'ye yapılan ciddi boyuttaki askerî yardımlarla millî savunma sanayisi, kurulmadan sonlandı. Devletin yurt içinden temin etmeye çalıştığı askerî ihtiyaçlar ABD tarafından karşılandı.
- ABD ve NATO'nun SSCB'yi etkisiz hâle getirmek için oluşturduğu Çevreleme Politikası doğrultusunda Türkiye de bazı hamlelerde bulundu.
- SSCB tehlikesine karşı 1953'te Türkiye'nin girişimleri ve Yunanistan ile Yugoslavya'nın katılımıyla Balkan İttifakı imzalandı.
- Türkiye ve Irak tarafından 1955'te kurulan Bağdat Paktına İngiltere, Pakistan ve İran da katıldı.
- SSCB, Arap ülkelerinde Bağdat Paktı karşıtı taraftarlar bulup Orta Doğu'ya daha kolay yerleşti.
- Pakt, amacına ulaşamadığı gibi Türkiye'nin Arap dünyası ile olan ilişkilerine de zarar verdi

3.5.DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE TÜRKİYE’DE MEYDANA GELEN SİYASİ, SOSYOKÜLTÜREL VE EKONOMİK GELİŞMELER

3.5.1. Toprak Reformu ve Demokrat Partinin Kurulma Süreci

- Türkiye’de 1930’lu yıllarda gündeme gelen toprak reformu, devlete veya şahıslara ait tarım arazilerinin tarım üretiminde çalışan ve üretim için yeterli toprağa sahip olmayan kişilere dağıtılmasıdır.
- Bu uygulamayla toprakta mülkiyet dağılışının adil hâle getirilmesi, işçilerin sosyal ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir.
- II. Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile 1945’te Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu (ÇTK) mecliste gündeme geldi.
- Adnan Menderes’in önderliğini yaptığı ve aralarında Refik Koraltan, Emin Sazak gibi siyasetçilerin bulunduğu grup yasaya muhalif oldu.
- Muhalif milletvekilleri ise tasarının ülke gerçeklerine uygun olmadığını belirterek tasarımı hazırlayanların karşısında yer aldı.
- 1945 bütçe görüşmelerinden sonra yaşanan süreç sonucunda güven oylamasına giden hükûmete karşı Adnan Menderes, Celal Bayar , Refik Koraltan , Fuat Köprülü , Emin Sazak, Hikmet Bayur, Recep Peker gibi milletvekilleri güvensizlik oyu kullandı.

Demokrat Partinin Kurulması ile Türkiye’de Yaşanan Bazı Gelişmeler

- CHP iktidarı Türkiye tarihinde ilk olarak tek dereceli seçim sistemini kabul etti.
- Gazete kapatma yetkisi hükûmetten alınarak mahkemelere verildi.
- Üniversitelere özerklik verildi.
- Köylü ve işçilerin desteğini kazanmak için Toprak Mahsulleri Vergisi kaldırıldı.
- Bu gelişme üzerine Celal Bayar kendi isteğiyle 3 Aralık 1945 günü CHP’den ayrıldı.
- Tek partili sistem, 18 Temmuz 1945’te Millî Kalkınma Partisinin kurulmasıyla sona erdi.
- 3 Aralık 1945’te CHP milletvekilliğinden ayrılan Celal Bayar yaptığı basın toplantısında arkadaşları Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan ile yeni bir parti kuracaklarını, partinin adının Demokrat Parti olacağını ifade etti.
- Demokrat Parti 7 Ocak 1946’da resmen kuruldu.
- Celal Bayar’ın genel başkanlığa getirildiği Demokrat Partinin diğer kurucu ve yöneticileri; Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan oldu.

3.5.2. Türk Demokrasi Tarihinde 1946-1950 Seçimleri

- 1946 seçimleri sonucunda iki siyasi parti (CHP ve DP) meclise girdi.
- 1946-1950 yılları arasında iki parti arasında gerginlikler yaşansa da TBMM, çok partili hayatın gerektirdiği yasal değişimleri yaptı.

1948’de Seçim Kanunu’nda değişiklikler yapıldı.

- Seçim kurullarının yapısı değiştirilerek katılım genişletildi. Siyasi parti temsilcilerinin seçim kurullarında yer alması kabul edildi. • Belediye başkanı ve meclis üyeleri seçim komisyonlarında görev almayacak, komisyon üyeleri seçim kurullarınca yalnızca seçmenler arasından seçilecekti.
- Partilerin ve bağımsız adayların temsilcileri, seçim komisyonlarında seçim işlemlerini izleyebilecekti.
- Oyların kapalı oy verme yerinde verilmesi zorunlu tutuldu, böylece gizli oy ilkesi güvence altına alındı.
- Seçime katılan siyasi partilerin birer temsilcisi, oyların sandığa atılması ve sandığın açılıp oyların sayılması sırasında seçim kurul ve komisyonlarında hazır bulunmaya yetkiliydi.
- Demokrat Parti bu yenilikleri yeterli bulmadı.
- 16 Şubat 1950’de Milletvekilleri Seçim Kanunu tamamen yenilendi.
- Yenilenen bu Kanun, demokratik koşullarda ve yargı denetiminde serbest seçim yapılmasına olanak sağlayan ilk milletvekili seçim kanunu oldu.
- TBMM, 24 Mart 1950 günlü oturumunda milletvekilleri seçimlerinin yenilenmesine karar verdi.
- 14 Mayıs 1950 seçimleri büyük bir olgunluk ve sükûnet içinde geçti.
- Beyaz İhtilal olarak adlandırılan bu seçimle seçmenler, 27 yıllık tek parti iktidarına son vererek DP’yi iktidara taşıdı.

3.5.3. Demokrat Parti Döneminde Ekonomik ve Sosyokültürel Gelişmeler

- 1950 seçimlerinden başarı ile çıkan DP, liberal görüşlere sahip bir parti olarak çalışmalarını sürdürmüştür.
- DP iktidarının ilk yıllarında ülkenin çehresi değişmiş, kara yollarına verilen önem sayesinde köylünün pazara ve kente ulaşması kolaylaşmıştır.
- Traktör sayısındaki büyük artış yaşanmış, tarım politikaları köylünün yaşam standartlarını artırmıştır.
- Tarımda modernizasyonla birlikte akarsular sulama ve enerji üretecek birer kaynak hâline getirilmiştir.
- Sanayi alanında Makina Kimya Enstitüsü Kurumu, Denizcilik Bankası, Et ve Balık Kurumu, Türkiye Çimento Sanayi Anonim Şirketi, Azot Sanayi Türkiye Anonim Şirketi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, T.C. Turizm Bankası, Yem Sanayi Anonim Şirketi, Ereğli Demir Çelik Fabrikaları, Devlet Malzeme Ofisi gibi önemli kuruluşlar kurulmuştur.
- On yıllık DP döneminde din dersleri zorunlu hâle getirilerek İmam-Hatip okulları açılmış ve Köy Enstitüleri, İlk Öğretmen okulları ile birleştirilerek kapatılmıştır.
- Ezanın Arapça olarak okunması yasağı kaldırılmıştır.
- Köyden kente göçün bir ürünü olan ve 1970’li yıllarda doğan “arabesk” müzik için sosyal altyapı 1950’lerden itibaren oluşmaya başlamıştır.
- Klasik Türk müziğinin en büyük bestecisi olarak kabul edilen Sadettin Kaynak son dönemini yaşarken Münir Nurettin Selçuk’un yıldızı bu yıllarda parlamıştır.
- 1950-1960 yılları arasında resim sanatında başarılı sanatçılar eserlerini vermiştir.

- Türk sineması ayrı bir sanat olarak gelişme imkânı bulmuştur.
- İlk renkli Türk filmi olan Halıcı Kız'ın çekimleri, Muhsin Ertuğrul tarafından bu dönemde gerçekleştirilmiştir.
- Devlet Tiyatroları, 1954-1958 yılları arası Muhsin Ertuğrul yönetimiyle daha sonra da Cüneyt Gökçer ile başarıdan başarıya koşmuştur.
- “Üç Kemal” olarak adlandırılan Orhan Kemal, Yaşar Kemal ve Kemal Tahir'in 1954 yılından itibaren yayımladıkları köyü konu alan romanları köy edebiyatının ilk örnekleri olmuştur.
- Nurettin Topçu, Hilmi Ziya Ülken, Cahit Okurer, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Osman Turan, Mehmet Kaplan ve Remzi Oğuz Arık dönemin düşünce dünyasında ilk akla gelen isimlerdir.
- Yeni İslamcılık olarak adlandırılabilir görüşün Necip Fazıl Kısakürek'ten Sezai Karakoç, Nuri Pakdil ve Rasim Özdenören çizgisine doğru gelişimi de bu yıllardan itibaren başlamıştır.
- 1950'li yıllar güreş ve futbola ilgi duyulan yıllar olmuştur.
- Türk Millî Takımı ilk olarak 1954 Dünya Kupası'na katılmış, 1956 yılında da Macaristan'ı 3-1 yenerek adından söz ettirmiştir.

3.5.4. Gümüş Motor

- 1956'da Necmettin Erbakan'ın girişimiyle Türkiye'nin ilk yerli motorunu üretmek için temeli atılan Gümüş Motor, 20 Mart 1960'ta dönemin Maliye Bakanı Hasan Polatkan tarafından açıldı.
- Türkiye'de 1960 Mart'ında 9 ve 15 PS'lik dizel motorların seri hâlde imal edildiği, 30 PS'lik iki silindirli motorların da imalatına başlandığı yerli bir motor fabrikası vardı.
- Gümüş Motor'un ülkede ortaya çıkardığı sanayileşme düşüncesi Türkiye'nin bir ziraat memleketi olarak kalmasını isteyen kesimleri rahatsız etti.
- Gelirlerini ithalat yoluyla karşılayan çevreler mevcut durumlarını korumak istemişler, millî bir sanayinin kurulmasına özellikle de otomotiv endüstrisine karşı çıkmışlardı.
- Gümüş Motor'un hissedarlarından olan Şeker Şirketi, tüccarlardan hisseleri %75 değeriyle topladı. Şeker Şirketi hisselerin çoğuna sahip olunca Necmettin Erbakan, fabrika genel müdürlüğünden uzaklaştırıldı.
- Gümüş Motor artık Pancar Ekici Kooperatiflerinin söz sahibi olduğu bir firma oldu ve adı “Pancar Motor” olarak değiştirildi.

3.5.5. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi

- II. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da yayılan demokratikleşme ortamından etkilenen Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri, farklı görüşlerin mecliste temsilini sağlayan çok partili hayata olanak veren yenilikleri yaptı.
- 1946'da tek parti dönemi sona erdi ve demokrasinin bir gereği olarak çok partili siyasi hayata geçildi. -1950'de iktidara gelen Demokrat Parti, 1954 ve 1957 seçimlerini de kazandı.
- DP iktidarı 1955 yılına kadar sanayi, ekonomi ve tarımda gerçekleştirdiği atılımlarla halkın desteğini kazandı,
- DP'de iç rekabet ve muhalefet partileriyle arkası kesilmeyen yıpratıcı mücadeleler yaşandı.
- Halkın dinî duygularını sömürdüğü ileri sürülerek Millet Partisi, 18 Ocak 1954'te kapatıldı.

- CHP, Demokrat Partiyi irticayı desteklediği; DP de Cumhuriyet Halk Partisini halkın dinî hislerine saygı göstermediği gerekçesiyle eleştirdi.
- 14 Temmuz 1958’de Irak’ta gerçekleşen askerî müdahale, DP’yi muhalefete yönelik daha katı önlemler almaya yöneltti.
- CHP’lilerin kurmakta olduğu cepheye karşı DP tarafından Vatan Cephesi kuruldu.
- İsmet İnönü’nün Nisan 1959’da Ege illerini kapsayan bir propaganda gezisine, Büyük Taarruz’da Yunan Başkomutanı Trikupis’i esir aldığı Uşak’taki evi ziyaret ederek başlaması tepkilere yol açtı.
- İnönü, Uşak’tan İzmir’e giderken saldırıya uğradı.
- 1957-60 döneminde yaşanan bu ve benzeri olaylar iktidar ile muhalefet arasındaki gerginliği artırdı.
- İktidar ile muhalefet arasında yaşanan gerginlik, birçok kuruluşun yanı sıra üniversitelere de sıçradı ve öğrenci olaylarının başlamasına yol açtı.
- Öğrenci olaylarının artması ve kontrolden çıkması üzerine hükûmet, Ankara ve İstanbul’da sıkıyönetim ilan etti.
- 1954’ten sonra yaşanan gelişmelerle gerginlik daha da arttı.
- İstanbul ve Ankara’da meydana gelen olaylar ülkede kardeş kavgasının çıkmakta olduğu izlenimini verdi.
- Ordu içerisinde bir grup subay, 27 Mayıs 1960’ta hem komuta kademesine hem de siyasal iktidara başkaldırdı.
- 27 Mayıs 1960 sabahı yapılan darbeyle Türkiye, henüz yeni başladığı demokrasi sürecine ara vermek zorunda kaldı.
- Millî Birlik Komitesi (MBK), 27 Mayıs 1960’ta yönetime el koyarak DP’yi tasfiye ettirdi.
- Özellikle demokratik usullerle iktidara gelen Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan’ın idam edildi.
- 1960 Darbesi Cumhuriyet Dönemi’nin ilk askerî darbesiydi.
- Darbe sonrası oluşturulan Kurucu Meclis; MBK üyeleri, kapatılan DP dışındaki siyasi partiler, meslek teşekkülleri vb. kuruluşlardan seçilen temsilcilerden oluştu.
- Kurucu Meclisin hazırladığı anayasa 9 Temmuz 1961’de yapılan referandumda %61,7 oyla kabul edildi.
- 1961 Anayasası’yla senato ve anayasa mahkemesi gibi pek çok yeni kurum oluştu.
- 1961’de yapılan seçimlerde CHP 173, AP (Adalet Partisi) 158, CKMP (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) 54, YTP (Yeni Türkiye Partisi) 65 milletvekili çıkarttı. Böylece koalisyonlar dönemi başlamış oldu.
- Meclis, Cemal Gürsel’i cumhurbaşkanı olarak seçti.
- 1965 yılındaki seçimleri AP kazandı. Bu süreç 1971 Askerî Muhtırası ile sona erdi.

3.5.6. Türkiye’nin İlk Otomobili Devrim

- II. Dünya Savaşı sonrası ABD’nin Avrupa ile Türkiye’ye yardımda bulunduğu Truman Doktrini ve Marshall Planı’nın ön koşullarından biri Türkiye’de kara yollarına dayalı bir ulaştırma sistemine geçilmesi idi.

- Türkiye’de Amerikan menşeli otomobil ve otobüs sayısını artırdı.
- Yüzde yüz yerli bir otomobil düşüncesi böyle bir dönemde ortaya çıktı.
- Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel’in direktifleriyle ordunun binek araç ihtiyacını karşılayacak bir otomobil tipinin geliştirilmesi görevi Eskişehir Devlet Demir Yolları Fabrikalarına verildi.
- Devrim adı ile bir yerli otomobil üretildi. Sonraki süreçte üretimi sürmedi.
- Zaman içinde otomotiv sektörünün gelişmesi imalat, pazarlama, servis, akaryakıt, finans ve sigorta sektörleri ile ekonominin bütünü üzerinde önemli katkı yaptı.
- Teknoloji kapasitesinin geliştirilmesine önemli katkı sağlayacak yerli otomotiv sektörünün geliştirilmesi, daha yüksek teknolojili sektörlere geçişte önemli bir katkı sağladı.
- 2013’te Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı öncülüğünde yerli teknolojili tam üretim otomobil yapımı çalışmaları başlatıldı.
- 2015 yılında tanıtımları yapılan yerli teknolojili otomobilin, 2020’lerin başlarında yollarda olması planlanmaktadır.